

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งของประเทศไทย ดังความตอนหนึ่งในพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ซึ่งพระราชทานในปีเด็กสากล พุทธศักราช 2522 ดังนี้ "เด็กเป็นผู้ที่ได้รับช่วงทุกสิ่งทุกอย่างต่อจากผู้ใหญ่ รวมทั้งภาวะความรับผิดชอบ ในการดำรงรักษาความสุขสงบของประชากรโลก" เด็กและเยาวชนมีความสำคัญเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ เด็กควรได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วน ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยผ่านกระบวนการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากโรงเรียน สังคม รวมทั้งองค์การอื่น ๆ

พ่อแม่และบุคคลทั่วไปของทุกสังคม มีความมุ่งหวังที่จะให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์คือ มีร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง เจริญเติบโตสมวัย สุขภาพจิตดี อารมณ์ดีร่าเริงแจ่มใส หนักแน่นมั่นคง มีความสุขเชื่อมั่นในตนเอง สามารถดำรงชีวิตในครอบครัวและสังคม มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ฉับไว มีความคิดสร้างสรรค์ รับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นพลเมืองดี

ในปี พ.ศ. 2520 องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2543 เป็นปีที่ทุกคนมีสุขภาพดีถ้วนหน้า สำหรับในประเทศไทยนอกเหนือจากงาน "สาธารณสุขมูลฐาน" แล้วการพัฒนาความสูงของเด็กไทย เป็นเป้าหมายที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิต เนื่องจากความสูงของร่างกายเป็นเครื่องชี้วัดการเลี้ยงดู เริ่มตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาจนคลอด ตลอดจนวัยก่อนประถมศึกษาและวัยประถมศึกษา นับเป็นเครื่องชี้วัดที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดมาตรฐานความสูงของเด็กไทยในอนาคต คือ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นไป คนไทยที่มีอายุ 20 ปี เยาวชนชายจะสูงอย่างน้อย 169.6 เซนติเมตร และเยาวชนหญิงจะสูงอย่างน้อย 157.7 เซนติเมตร

ปัญหาสุขภาพอนามัยของเด็กวัยก่อนประถมศึกษา เป็นเรื่องที่จะต้องให้ความสนใจและเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพราะส่งผลกระทบไปถึงพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของเด็กด้วย จากการศึกษาข้อมูลภาวะโภชนาการและการขาดสารอาหารของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ในปี 2529 พบว่าเด็กในกลุ่มอายุ 0-5 ปี ตกอยู่ในภาวะทุพโภชนาการจำนวน 499,259 คน คิดเป็นร้อยละ 19 ของเด็กวัยเดียวกัน การขาดสารอาหารที่สำคัญ เช่น การขาดสารไอโอดีนอย่างรุนแรงในเด็กวัยก่อนประถมศึกษาจะมีผลต่อพัฒนาการทางสมอง ทำให้สมองทึบ ระดับสติปัญญาต่ำ การขาดธาตุเหล็กมีผลต่อพัฒนาการทางสมอง และการเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดโรคโลหิตจางและส่งผลเสียต่อพัฒนาการของเด็กเป็นเวลายาวนาน

รัฐบาลปัจจุบันตระหนักถึงความสำคัญ และได้พยายามแก้ปัญหาที่ตลอดมา โครงการอาหารเสริมในโรงเรียน จึงเป็นความพยายามอย่างหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาในการขาดสารอาหารในเด็กของชาติ ทั้งนี้เพราะอาหารเสริมเป็นอาหารธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์ซึ่งมีคุณค่าทางโภชนาการสูงและให้สารอาหารที่ร่างกายต้องการมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับอาหารอื่น รวมทั้งเป็นการสร้างโอกาสให้แก่เด็กนักเรียนในชนบท ซึ่งมักจะด้อยโอกาสในการบริโภคเนื้อสัตว์ ซึ่งเป็นอาหารที่อุดมด้วยโปรตีน

ดังนั้น รัฐบาลจึงได้จัดสรรงบประมาณ เพื่อสนับสนุนให้เด็กก่อนวัยเรียนได้บริโภคนมเป็นอาหารเสริม ตามโครงการรณรงค์เพื่อการบริโภคนม ซึ่งคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สยช.) สำนักงานกฤษฎมนตรี โดยคณะกรรมการรณรงค์เพื่อการบริโภคนม ร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษา

แห่งชาติ (สพช.) กระทรวงศึกษาธิการเป็นองค์กรหลักในการกำหนดรูปแบบและวิธีใช้เงินงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้ในแต่ละปี เพื่อนำไปจัดหาอาหารเสริมโรงเรียน ให้นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาได้ดื่มตามกำลังงบประมาณในแต่ละปี ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพอนามัยของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาให้มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย เป็นไปตามเกณฑ์ของ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

ผู้วิจัยในฐานะที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามโครงการอาหารเสริมในโรงเรียน จึงสนใจที่จะติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการอาหารเสริมในโรงเรียนเกี่ยวกับการบริหารโครงการ (การบริโภคของนักเรียนตามกำหนดเวลา ปริมาณ คุณภาพ) เพื่อจะได้นำผลการวิจัยเป็นข้อเสนอ นำไปปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินการตามโครงการอาหารเสริมในโรงเรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างแท้จริง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินผลโครงการอาหารเสริมในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ในด้าน

- 1) การวางแผนการดำเนินงาน
- 2) การจัดการและการให้บริการแก่นักเรียน
- 3) การควบคุม กำกับ ติดตาม ประเมินผลและรายงาน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการอาหารเสริมในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2537 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2538 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี

1.4 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

- 1) **สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ** หมายถึง สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี
- 2) **หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ** หมายถึง หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ หัวหน้าการประถมศึกษากิ่งอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี
- 3) **ศึกษานิเทศก์** หมายถึง ข้าราชการครูตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบโครงการอาหารเสริมในโรงเรียนในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี
- 4) **โรงเรียนประถมศึกษา** หมายถึง โรงเรียนขนาดเล็ก ที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี
- 5) **ผู้บริหารโรงเรียน** หมายถึง อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ หรือผู้รักษาการในตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี
- 6) **ครูผู้สอน** หมายถึง ครูผู้สอนในระดับก่อนประถมศึกษา และผู้รับผิดชอบโครงการอาหารเสริมในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี
- 7) **นักเรียน** หมายถึง นักเรียนในชั้นระดับอนุบาล 1 อนุบาล 2 เด็กเล็ก และชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในโครงการอาหารเสริมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี
- 8) **โครงการอาหารเสริมในโรงเรียน** หมายถึงโครงการอาหารเสริม (นม) โรงเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เป็นข้อเสนอเพื่อปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานตามโครงการอาหารเสริมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดอุดรธานีและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างแท้จริง
- 2) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการติดตามโครงการอื่น ๆ ต่อไป